

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Факультет філології
Кафедра української мови

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**«ВИВЧЕННЯ МОРФЕМІКИ Й СЛОВОТВОРУ В ШКІЛЬНОМУ КУРСІ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ»**

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Українська мова і література)»

Спеціальність А4 Середня освіта (за предметними спеціальностями)

Предметна спеціальність А4.01 Середня освіта (Українська мова і література)

Галузь знань А Освіта

Затверджено на засіданні кафедри
української мови
протокол № 1 від «26» серпня 2025 р.

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	«Вивчення морфеміки й словотвору в шкільному курсі української мови»
Викладач (-і)	професор Брус Марія Петрівна
Контактний телефон викладача	+380673408525
Е-mail викладача	mariia.brus@cnu.edu.ua
Формат дисципліни	Денна
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС, 90 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.ua/
Консультації	Консультації до самостійної роботи проводяться на практичних заняттях, а також упродовж семестру за встановленим розкладом на кафедрі. Консультації перед іспитом проводяться безпосередньо напередодні іспиту (онлайн чи офлайн).
2. Анотація до навчальної дисципліни	
<p>Курс «Вивчення морфеміки й словотвору в шкільному курсі української мови» спрямований на формування в майбутніх учителів-словесників цілісного уявлення про морфемну будову слова та способи словотворення в системі сучасної української літературної мови. Курс поєднує теоретичні засади морфеміки й дериватології з методикою їх викладання в закладах загальної середньої освіти.</p> <p>У межах дисципліни передбачено розгляд поняття морфеми, основи слова, кореня, афіксів, словотвірної моделі, словотвірного гнізда; аналіз способів словотворення, принципів морфемного й словотвірного розбору, типових труднощів засвоєння цих тем учнями. Особливу увагу приділено формуванню в школярів орфографічної пильності. У результаті опанування дисципліни здобувачі освіти поглиблюють знання з теоретичних основ морфеміки та словотвору й умітимуть застосовувати їх у практиці шкільного навчання української мови.</p>	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	
<p>Метою вивчення навчальної дисципліни є формування у здобувачів вищої освіти системних знань із морфеміки та словотвору сучасної української мови й розвиток методичної компетентності щодо їх ефективного викладання в закладах загальної середньої освіти; підготовка майбутніх учителів до формування в учнів мовної, мовленнєвої та правописної компетентностей засобами аналізу морфемної будови слова та словотвірних процесів.</p> <p>Основними цілями вивчення навчальної дисципліни є:</p> <ul style="list-style-type: none"> - систематизувати знання про морфемний склад слова в межах шкільної програми; - з'ясувати методичні принципи вивчення морфемної структури слова в середніх і старших класах; - сформувати вміння адаптувати наукові знання про морфемну структуру слова до рівня сприйняття учнів; - окреслити типові труднощі учнів під час визначення кореня, афіксів і способу творення слова; - визначити послідовність і наступність вивчення морфеміки та словотвору в різних класах; - сформувати практичні вміння організовувати морфемний і словотвірний аналіз на уроці; - навчити створювати дидактичні матеріали для закріплення словотвірних понять; - забезпечити інтеграцію вивчення морфеміки з орфографією та розвитком мовлення учнів. 	
4. Програмні компетентності та результати навчання	
<p><u>Інтегральна компетентність</u></p> <p>Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі й практичні проблеми в галузі середньої освіти, що передбачає застосування теорій і методів освітніх наук і характеризується комплексністю й невизначеністю педагогічних умов організації навчально-виховного процесу в основній (базовій) середній школі.</p> <p><u>Загальні компетентності:</u></p> <p>ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу, вироблення власної дослідницької стратегії й реалізації її у професійній діяльності.</p> <p>ЗК 2. Знання та розуміння предметної області й професійної діяльності вчителя.</p>	

ЗК 4. Здатність бути креативним, застосовувати теоретичні знання в практичних ситуаціях.
ЗК 5. Здатність вільно і грамотно, усно та письмово спілкуватися державною мовою, утверджувати національні гуманістичні ідеали, мовне й культурне багатство України.
ЗК 14. Здатність використовувати мовно-літературні знання в освітній діяльності.

Фахові компетентності:

ФК 2. Здатність формувати в учнів предметні компетентності.
ФК 3. Здатність дотримуватися норм української мови, використовувати різні форми й види комунікації в освітній діяльності, обирати мовні засоби відповідно до стилю й типу тексту.
ФК 4. Здатність кваліфіковано застосовувати сучасні методи й освітні технології навчання, реалізовувати ефективні підходи (особистісно-орієнтований, діяльнісний, компетентнісний) до викладання української мови і літератури, світової літератури на підставі передового вітчизняного досвіду.
ФК 6. Здатність здійснювати об'єктивний контроль і оцінювання рівня навчальних досягнень учнів з української мови і літератури, аналізувати особливості сприйняття й засвоєння учнями навчальної інформації з метою прогнозу ефективності та корекції освітньо-виховного процесу.
ФК 15. Здатність кваліфіковано аналізувати навчальні матеріали й добирати посібники й підручники, які найбільше відповідають цілям і умовам навчання.

Програмні результати навчання:

ПРН 1. Знати сучасні лінгводидактичні засади навчання української мови і літератури.
ПРН 2. Знати мовні норми, соціокультурну ситуацію розвитку української мови, особливості використання мовних одиниць у певному контексті.
ПРН 7. Уміти працювати з теоретичними та науково-методичними джерелами (зокрема цифровими), віднаходити, обробляти й систематизувати інформацію, використовувати її в освітньому процесі.
ПРН 15. Застосовувати сучасні методики й технології (зокрема інформаційні) для забезпечення якості освітньо-виховного процесу в загальноосвітніх навчальних закладах.
ПРН 23. Здатність аналізувати й вирішувати соціально та особистісно значущі світоглядні проблеми, приймати рішення на підставі сформованих ціннісних орієнтирів, визначати власну соціокультурну позицію в полікультурному суспільстві, бути носієм і захисником національної культури.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни

Вид заняття	Загальна кількість годин
	90
лекції	12 (6 заочн.ф.н).
практичні заняття	18 (2 заочн.ф.н).
самостійна робота	60 (82 заочн.ф.н).

Ознаки навчальної дисципліни

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативна/ Вибіркова
3	A4 Середня освіта A4.01 Українська мова і література	2	Вибіркова

Тематика навчальної дисципліни

Тема	кількість годин					
	лекції		практичні заняття		самостійна робота	
	Ден. ф.н	Заоч. ф.н	Ден. ф.н	Заоч. ф.н	Ден. ф.н	Заоч. ф.н
Тема 1. Морфеміка в шкільному курсі української мови: теоретичні засади та методичні орієнтири.	2	2	2		10	10
Тема 2. Формування в учнів поняття про корінь слова	2		2		10	12

та спільнокореневі одиниці: лінгводидактичний аспект.						
Тема 3. Афіксальна система української мови в шкільному вивченні: структура, функції, методика опрацювання.	2		2		10	15
Тема 4. Основні способи словотвору в українській мові: теорія та методика вивчення у школі.	2	2	4		10	15
Тема 5. Методика формування навичок словотвірного аналізу слова в учнів закладів загальної середньої освіти.	2		4	2	10	10
Тема 6. Морфемна й словотвірна компетентність як підґрунтя формування орфографічної грамотності школярів.	2	2	4		10	20
ЗАГ.	12	6	18	2	60	82

6. Система оцінювання навчальної дисципліни

Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	Система оцінювання курсу відповідає критеріям оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти в університеті. За вивчення дисципліни студенти отримують максимально 100 балів. Зокрема, за роботу на практичних заняттях – максимально – 30 балів, за виконання контрольної роботи – 10 балів, за самостійну роботу – 10 балів, за залікову роботу – 50 балів.
Вимоги до письмової роботи	Письмова робота повинна: розкривати тему на основі сучасних лінгвістичних і лінгводидактичних підходів; містити чітке визначення ключових понять; поєднувати теоретичний аналіз із методичними рекомендаціями; демонструвати розуміння шкільної програми та вікових особливостей учнів; містити приклади вправ або фрагментів уроку; включати самостійні висновки автора.
Семінарські/практичні заняття	Закріплення й повторення теоретичних питань з усіх розділів курсу. Вироблення методологічних навичок при викладанні шкільного курсу морфеміки і словотвору.
Умови допуску до підсумкового контролю	Умовою допуску до підсумкового контролю є отримання позитивної оцінки зі всіх видів робіт (максимально 50 балів, мінімально 25 балів). На рейтингову оцінку впливає присутність здобувача на заняттях, активність на практичних заняттях, успішне написання контрольної роботи, вчасне і належне виконання самостійної роботи, відсутність пропусків і запізнь на заняття; дотримання етики й культури поведінки на заняттях.
Підсумковий контроль	Форма контролю: залік; форма здачі: письмова залікова робота – написання конспекту уроку на одну із тем (за вибором студента) шкільного курсу морфеміки і словотвору.

7. Політика навчальної дисципліни

Письмові роботи. Виконання письмових робіт у процесі вивчення навчальної дисципліни є обов'язковим для всіх здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Інформація щодо результатів тестування, контрольної роботи, виконання індивідуальних робіт, оцінки в цілому надається кожному здобувачеві вищої освіти індивідуально, що відображено в електронному журналі. Неприпустимими є плагіат та списування. Виконання індивідуального завдання має бути виконане до останнього практичного заняття (згідно з розкладом практичних занять).

Академічна доброчесність. Викладання навчальної дисципліни та взаємодія із здобувачем вищої освіти ґрунтуються на основі положень нормативно-правових документів та принципів академічної доброчесності, що регламентують діяльність здобувачів освіти та науково-педагогічних працівників: Кодекс честі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (<http://surl.li/vystzz>), Положення про Комісію з питань етики та академічної доброчесності Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (<http://surl.li/fhjkjz>).

Положення про запобігання академічному плагіату в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника (<http://surl.li/qwibaw>), Положення про запобігання академічному плагіату та іншим порушенням академічної доброчесності у навчальній та науково-дослідній роботі здобувачів освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (<http://surl.li/lympni>).

Відвідування занять. Порядок та організація контролю знань здобувачів вищої освіти визначаються Положенням про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника (<http://surl.li/rokxqk>). Пропуски практичних занять відпрацьовуються. Здобувач вищої освіти зобов'язаний відпрацювати пропущене заняття відповідно до Порядку організації та проведення оцінювання успішності здобувачів вищої освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (<http://surl.li/sveiyt>).

Неформальна освіта. Можливість зарахування результатів неформальної освіти регламентується Положенням про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника (<http://surl.li/vvwxlh>).

8. Рекомендована література

Основна

1. Алексієнко Л. А., Зубань О. М., Козленко І. В. Морфологія сучасної української мови: [Морфологія. Словотвір. Парадигмологія]: навч. посіб.; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Київський ун-т, 2014. 675 с.
2. Бондар О. І. Сучасна українська мова: Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Лексикографія : навч. посіб. Київ : ВЦ «Академія», 2006. 368 с.
3. Голянич М.І., Стефурак Р.І. Сучасна українська літературна мова. Лексикологія. Фразеологія. Лексикографія. Морфеміка. Словотвір: навчальний посібник для студентів спеціальності 014 Середня освіта (Польська мова і література), 035 Філологія (Слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша – польська). Івано-Франківськ: Голіней, 2020. 374 с. <http://lib.pu.if.ua:8080/handle/123456789/5810>
4. Костусяк Н. М. Морфеміка, словотвір, морфологія української мови : методичні рекомендації / Волинський національний університет імені Лесі Українки, факультет філології та журналістики, кафедра української мови. Луцьк : Надстир'я. 2022. 80 с.
5. Лаврінець О., Симонова К., Ярошевич І. Сучасна українська мова. Морфеміка. Словотвір. Морфологія. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2019. 524 с.
6. Пономаренко С. Сучасна українська мова: Морфеміка. Дериватологія. Морфонологія : Навч. посіб. для студентів філолог. спеціальностей вищ. навч. закладів України Миколаїв : Вид-во Чорномор. нац. ун-ту ім. Петра Могили, 2017. 300 с.

Додаткова

1. Борщ В. Правопис складних слів: українська мова: 6 клас. *Українська мова й література в сучасній школі* : науково-методичний та літературно мистецький журнал. 2013. № 4. С. 19–20.
2. Вільчинська Т. Морфемний і словотвірний аналіз у школі. *Дивослово*. 2003. № 2. С. 22–23.
3. Волкова І. В. Формування і розвиток мовних компетентностей учнів 5–6 класів загальноосвітньої школи (на прикладі вивчення словотвору та орфографії) : дис... канд. пед. наук: 13.00.02 / Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського. Одеса, 2009. 204 с.
4. Ганніч А. Є. Ознайомлення з префіксом. *Все для вчителя*. 2015. № 9. С. 56–57.
5. Кулик О. Д. Мовленнєвий розвиток учнів 5-9 класів закладів загальної середньої освіти в процесі навчання словотвірної системи української мови : дис. ... д-ра педагог. наук : 13.00.02 / Київський університет імені Бориса Грінченка. Київ, 2019. 542 с.
6. Хоменко О. В. Формування словотвірних умінь в учнів основної школи. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. Том 1 № 64. 2013. С. 132–135.